

MONITORING POPULACE HUSY VELKÉ (*Anser anser* /L./) NA TŘEBOŇSKU V LETECH 1976–1990

Monitoring of Grey-lag Goose (*Anser anser* /L./) population in Třeboň region in 1976–1990

Lukáš Šimek

ÚVOD

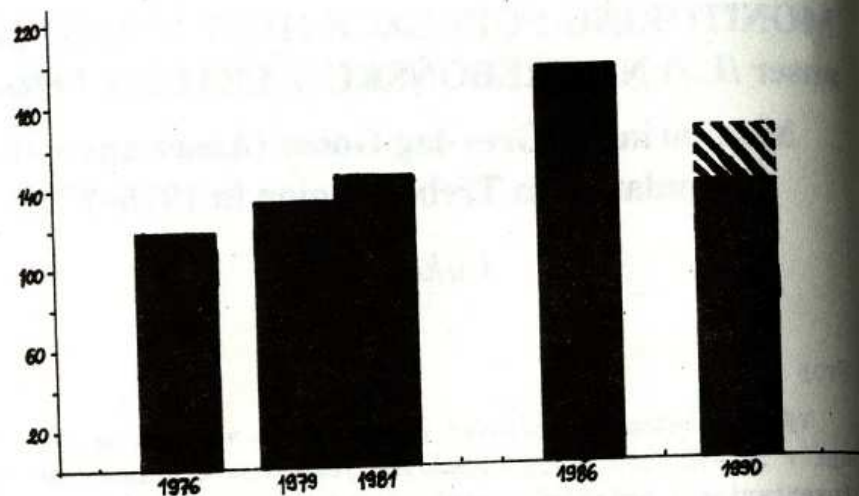
Vývoj početnosti hnízdící populace hus velkých na Třeboňsku byl v letech 1976 - 1990 sledován jednotnou a přesnou metodou, inventarizací hnízdících párů. V období obsazování hnízdišť husami bylo kontrolováno celé území Třeboňska, podrobné prohlídky se týkaly asi 40 lokalit. Vyhledávání hnízd je na začátku vegetačního období usnadněno dobrou přehledností ostrovů. Komplikovanější bývá zpravidla jen prohlídka zaplavených porostů na rybníce Velkém Tisém, kde jsem využíval pomoci kolegů. Nález hnízda se snůškou obvykle prokazoval jeden hnízdící pár, v případě společné snůšky 2 (i více) samic snůška reprezentovala 2 (i více) hnízdících párů.

V letech 1976 - 1990 byla inventarizace hnízdících párů hus na celém území provedena pětkrát, přitom od roku 1981 se začal praktikovat přibližně pětiletý interval sčítání.

VÝSLEDKY A DISKUSE

V období let 1976 - 1986 vzrostla podle počtu hnízdících párů početnost populace hus o 60 %, přičemž v roce 1986 dosáhla velikosti 195 - 200 párů (obr. 1). Zaznamenaný nepřetržitý růst počtu hnízdících párů odpovídá souvislé gradaci, při níž se populace od začátku šedesátých let rozrostla přibližně trojnásobně (Hudec 1971a, Šimek 1986 b). Výsledky inventarizace z roku 1990 ovšem naznačují, že došlo k podstatné změně. Růst hnízdící populace se zastavil a pravděpodobně také došlo k výraznější redukci hnízdící části populace.

PÁRŮ

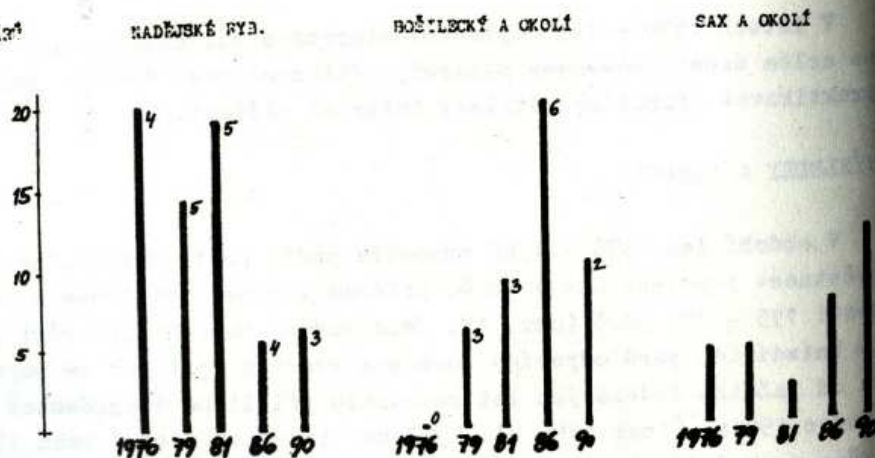

Obr. 1: Celková početnost populace husy velké na Třeboňsku /podle nalezených hnízd/.

OBR

Fig. 1: The whole numbers of grey-lag goose population at the Třeboň region /according to nests were found/.

PÁRŮ

Obr. 2: Vývoj početnosti hnízdících párů hus velkých v jednotlivých oblastech Třeboňska.

Fig. 2: Development of numbers of grey-lag goose breeding pairs in particular areas of the Třeboň region.

Zatímco v roce 1986 hnízdilo na Třeboňsku nejméně 195 párů, pak v roce 1990 jejich počet nepřesáhl 145 párů. Jednotlivé skupiny hnízdišť, na které lze území Třeboňska rozdělit, měly vývoj rozdílný. Počty hus hnízdících na Chlumeckých rybnících znamenaly v roce 1990 opět mírně vzestupnou tendenci (obr. 3). Výrazné zvýšení početnosti hnízdících párů bylo zjištěno ve skupině rybníků Saxů (obr. 2). Osídlení Nadějských rybníků je po celá osmdesátá léta provázáno výrazným poklesem početnosti. Ve skupině nedávno vzniklých hnízdišť rybníka Bošileckého došlo k velmi výraznému poklesu početnosti (do roku 1986 početnost velmi stoupala). Skupina významných hnízdišť Vitmanovska a Velkého Tisý s okolím, na nichž každoročně hnízdilo 50 - 70 % populace, zaznamenala hluboký pokles počtu hnízd.

Na rybnících Vitmanova (Starý Vdovec, Nový Vdovec, Ženich, Vyšehrad, tůň u Stríbrce) v roce 1990 zahnízdilo pouze 31 párů hus (pouhých 54 % párů vzhledem k stavu v roce 1986), takže stav nedosáhl ani početnosti zjištěné v roce 1976. Ve skupině hnízdišť Velkého Tisý bylo v roce 1990 zaznamenáno rovněž pouhých 53 % hnízdících párů ve srovnání s rokem 1986, což je pokles na úroveň početnosti konce sedmdesátých let. Tato zjištění mohou souviset s velmi nepříznivými podmínkami hnízdění v roce 1990 na některých lokalitách. Např. hlavní výtopa rybníka Velký Tisý se na začátku hnízdění začala vypouštět, takže jen minimum párů se pokusilo zde zahnízdit. Očekávaná větší hustota hnízdění v napuštěné části (Šatlavy), případně na blízkém rybníce Kaňov, ale zjištěna nebyla. Na Vitmanovsku zůstal nenapuštěn rybník Ženich a v průběhu hnízdění se začaly vypouštět další dva. Ačkoliv rybník Nový Vdovec měl velmi vhodné podmínky k hnízdění, hus zde bylo nalezeno neočekávaně méně.

Uvedené podmínky na hnízdištích mohly velmi nepříznivě zapůsobit v tom smyslu, že určitá část párů tento rok již nezahnízdila. Na druhé straně "scházející" páry z Vitmanovské skupiny hnízdišť se neobjevily ani na atraktivním Novém Vdovci, ani někde jinde. Počet spárovaných hus v předhnízdním období na Velkém Tisém byl rovněž v plné shodě s počtem hnízd nalezených v této oblasti. Uvedená fakta ovšem hovoří spíše ve prospěch nezkreslenosti výsledků inventarizace v roce 1990. K uspokojivému vysvětlení

těchto nejasností bude účelné provést zde sčítání v následující hnízdní sezoně.

Je přirozené, že s růstem početnosti populace hus na Třeboňsku dochází rovněž k jejich většímu rozšíření, k obsazování nových hnízdišť. Zatímco v šedesátých letech bylo prokázáno 19 hnízdišť, v osmdesátých letech je známo již 36 hnízdních lokalit. V jednotlivé hnízdní sezoně husy obsazují obvykle 20 - 25 lokalit. Ačkoliv současné rozšíření hus na Třeboňsku je geograficky poměrně souvislé, přesto zůstává zachována určitá autonomie skupin hnízdišť, tzv. hnízdních oblastí (obr. 4). Tato menší společenství jsou charakterizována zvláštní sociální soudržností, projevující se například vytvářením samostatných pelichanišť, společnou návštěvou pastvišť, synchronizací začátku hnízdění a podobně.

Růst početnosti hus na Třeboňsku od šedesátých let kladně ovlivnilo omezení doby povoleného lovu (I.X. - 31. XII.) a rovněž tak stabilizace nebo růst početnosti hus velkých v ostatních částech Evropy. Kromě těchto vlivů vývoj početnosti souvisí s významnou adaptací hus ke změně podmínek na hnízdištích. Husy původně umísťovaly svá hnízda v zaplavovaných porostech nádrží, ale postupně začaly využívat k hnízdění terestrické ostrovy. Jsou to téměř výlučně deponie sedimentů těchto nádrží. Následkem odbahnování a dalších zásahů značně ubylo pobřežních porostů využívaných k hnízdění (Phragmites, Typha), takže nebyť této adaptace, husy by pravděpodobně odtud ustupovaly.

Ostrovy poskytují husám často dobrou příležitost k zakládání hnízd a zároveň zvětšují úspěšnost hnízdění (Šimek 1988a). V šedesátých letech hnízdilo v pobřežních porostech nejméně 75 % párů (Hudec 1971b), přičemž v roce 1976 již 51 % párů zakládalo hnízda na ostrovech. Po deseti letech počet hnízd na ostrovech vzrostl na 79 %, přičemž v roce 1990 dosáhlo zastoupení hnízd na ostrovech 84 % (obr. 5).

Na závěr bych se chtěl zmínit o pravděpodobných příčinách zastavení růstu populace, respektive snížení její početnosti. Domnívám se, že zkrácení doby hájení o měsíc s omezením lovu na jeden den v týdnu (od poloviny osmdesátých let) zřejmě spolupůsobilo, avšak za hlavní negativní vliv bych označil způsob

hospodaření na rybnících bezprostředně před hnízděním nebo během doby hnízdění, zejména vypouštění rybníků. V důsledku takových zásahů buď k hnízdění vůbec nedochází, anebo ztráty na snůškách dosahují až 100 %.

Key words: Grey-lag Goose; region of Třeboň; monitoring of nests; the comparison of population size in 1976 - 86 and in 1990; changes in nest habitat; causes of stopping of the population growth.

LITERATURA

- Hudec, K., 1971a: Rozšíření a početnost husy velké (Anser anser) v Československu. Čs. ochr. přírody., 12: 105 - 141
- Hudec, K., 1971b: The breeding environment of the Greylag Goose (Anser anser) in Czechoslovakia. Zool. listy., 20: 177 - 194
- Šimek, L., 1986a: Greylag Goose (Anser anser) as an indicator of antropogenic changes in the landscape. Procc. IVth Internat. Conf. Bioindicators deteriorations regionis (1982) Č. Budějovice, ČSFR
- Šimek, L., 1986b: Vývoj populace a ekologické nároky husy velké (Anser anser L.) v jižních Čechách. Zprávy čs. zool. spol. 19 - 20, Sbor. souhrnů VII sjezdu čs. zoologů, Ústí nad Lanem

Adresa autora: RNDr. Lukáš Šimek
Nad Mezankou 31,
182 00 Praha 8